

T. C.
Sihhat ve İctimai
Muavenet Vekâleti

Property of
Ira Field Goodsell
14 Beacon St.
Boston
Mass.

SIHHÎ MÜZE

REHBERİ

Sıhhi Müze Müdürü

Dr. Hikmet Hamdi Bey

Tarafından tertip edilmiştir.

1931

Verem

Levha — 1

Verem, beşeriyeti tahrip eden sarî hastalıkların en müthişlerinden biridir. Vücudun her uzvuna savlet eden bu hastalık ekseriyetle *ciğerleri afetzededer*.

Zengin, Fakir, Çocuk, İhtiyar, Kadın, Erkek, hiç kimse Veremden kurtulamaz. *Bu hastalık herkese geçebilir*. Verem, ince uzun bir mikrop tesirile husule gelir. Vereme duçar olmak için mutlaka bu mikrobu almak lâzımdır.

Veremin sirayet yolları

1 — *Verem mikrobunu* bir adamın vücuduna ekseriyetle *burun veyahut ağızdan girer*. Vereme tutulan bir kimsenin tükürüğünde fazla mikatarda

mikrop bulunur. Ve böyle bir hasta söz söyler ve öksürür iken ufak tükürük damlaları etrafa dağılır. *Bir iki metre kadar yakınında* bulunanlar Mikrop-ları havi damlacıkları teneffüs ederler. Ve işte bu suretle Verem mikropları bu adamların tâ ciğerlerine kadar gidüp yerleşirler. *Veremlinin balgamı bazan toz ve toprağa karışarak kurur.* Bu toz tanelerinin üzerinde *Verem mikropları* mevcuttur. İşte böyle toz-lar ile karışık bir hava teneffüs edildiği takdirde verem mikropları vücuda dahil olabilir.

2 — *Verem mikropları Çocuklara yerlerde yuvarlanırken, yahut pis ellerini ağızlarına, burunlarına götürürken, tırnaklarını yer iken de geçer. Başkalarının istimal ettiği oyuncakları ağızına almak, bardaklarından su içmek, kaşıklarile yineli*

dahi Veremin sirayetine sebep olabilir.

3 — *Verem* yalnız insanlarda bulunmaz. Aynı zamanda bu hastalık hayvanlarda dahi vardır. Hususile *ineklerde pek çoktur*. Böyle hastalıklı hayvanların *sütleri kaynatmaksızın içilirse verem intikal edebilir*. Sütler vasıtasile çocuklara geçen verem *evvelâ bezleri şişirir*, ve aradan uzun müddet geçtikten sonra vücutleri za'fa duçar olur ise hastalık bu biçarelerde tekrar parlar.

Verem tesirile husule gelen âraz

En ziyade veremin te'sirine maruz kalan *ciğerlerdir*. Buralarda yerleşüp faaliyete başlayan *Verem mikropları* yavaş yavaş ciğerleri oymağa başlar. *Derin boşluklar husule*

getirirler. Verem mikroplarının zehirleri kana dahil olarak hastanın iştahasını azaltır. Biçareyi dermansız yapar. Akşamları derecei hararet yükselir. Hasta geceleri pek çok terler. Ciğerde husule gelen yaranın te'sirile hasta öksürür. Ve açık yara mevcut ise bir çok verem mikroplarını harice çıkarır. Bundan başka verem bağırsakları, karaciğeri, cildi yani deriyi, kemikleri, oynakları, beyin zarını, karın zarını, ciğer zarını, torbaları ...da hasta eder. Bazan verem mikropları kana karışır. Hastalar az zamanda telef olurlar. Veremin bu şekline dört nala giden verem denir. Verem ekseriyetle uzun sürer. Senelerce devam eder. Başladığı zaman yavaş başlar. İlk önce tedavi edilerek hasta kurtarılmıyacak olursa pek kolay ilerler.

Vereme karşı insan kendini nasıl korumalıdır?

Verem mikrpları hastaların balgamında bulunur. Vereme duçar olan *hasta* bu sebepten *tükürüklerini öteye beriye atmamalı*. Ufak bir hokka içine yahut mendillerine tükürmelidirler. *Veremliye mümkün ise ayrıca bir oda ayırmak lâzımdır*. Hastalar diğer sağlam adamlar ile asla bir yatakta yatmamalıdırlar. *Hasta kadınların çocuklarla düşüp kalkması ve bir yatakta yatması katiyyen caiz değildir*. **Bir adam sağlam olsun hasta olsun öteye beriye tükürmemelidir**. Odalar içine, ahalinin toplandığı mahallere, geçtiği sokaklara tükürmek umumun sıhhatini tehlikeye koyar. Tükürük kapları olmadığı takdirde mendillere tükürmek ve sonra mendilleri

kaynatmak lâzımdır.

Veremlilerin yemek yedikleri kap, kaşık, çatal, bardakları ayrı olmalıdır. Sütler içilmezden evvel kaynatılmalıdır. Yemekler kemali dikkatle istihzar olunmalıdır. Yenilen yemek içine sinek ve toz düşmemesine dikkat edilmelidir. Herkes vücutlerini, ellerini hususile tırnaklarını temiz tutmalıdır. Her yemekten evvel ellerini güzelce sabunla yıkamak lâzımdır.

Evvelce veremli bir adamın oturduğu bir eve çıkmak ve orada oturmak icap ettiği takdirde hastanın yattığı ve oturduğu oda fennî tathirata tâbi tutulmalıdır. Bu tedbirlerden başka *vücutu* dahi ayrıca *kuvvetlendirmek* lâzımdır. *Verem mikrobunu sağlam vücutlara yerleşemez. Vücut ne kadar kavi olur ise vereme o kadar mukavemet eder. Verem mikroplarını tamamile öldürmek*

gayri kabildir. Bu sebepten nazarı dikkate alacağımız *en mühim mes'ele vücudü takviye etmektir.* Vücade faide verecek sade yemekler yemeli. İnsanı beslemiyen abur cubur şeyler yememelidir. *Rakı, Konyak ve sair ispiirtolu içkiler gibi insana zarar vermekten başka hiç bir faidesi olmıyan içkiler istimal olunmamalıdır.*

**VEREME KARŞI İNSAN KENDİNİ
NASIL KORUMALIDIR? (Mabat)**

Levha — 3

İkametgâhlar havadar ve ziyadar olmalıdır. Yatak odası olarak hane nin en havadar ve en sıhhi odası in tihap edilmelidir. Elbiseler sağlam ve sade olmalıdır. Fazla elbise giymek as la muvafık değildir. Her sabah yüzünü soğuk su ile yıkamak ve vücudünü da hi soğuk su ile yıkayarak veyahut ıslak bezle uvarak kuvvetleştirmek lâ zımdır.

Elbiselerini, oturduğu mahalli temiz tutmak lâzımdır. İntizam üzere yaşamak, vaktinde yatmak, sekiz saat kadar uyumak, sabahları erkence kalkmak lâzımdır.

Eğlence ve safa peşinde uykusuz geçirilen geceler bütün hayatımızı zehirler.

Çalışmak dahi bir intizam daire-sinde olmalıdır. Vücudu fazla yormak, takat ve tahammülünden ziyade zahmete girmek sihhate muzurdur. Çalışılan mahallerde toz olmamalıdır.

Rakı içmek, fazla şırap ve bira kullanmak, sigara ve kahve tiryakisi olmak dahi vereme bir istidat husu-le getirir.

Vereme istidadı olanlara bir kaç nasihat

Zaif, cılız olanlar, göğsü uzun ve dar bulunanlar, veremlilerle temas edenler, ailesinde verem hastalığı görülenler, çocuk iken boğazlarındaki bezleri şişen ve sıracı çıkaran gençler *Kızamuk, Enflüanza, Boğmaca öksürüğü, Zatülcenp gibi hastalıklardan kalkanlar* yahut kendilerinde müzmin boğaz hastalığı, şeker hastalığı veya *Kan zâfiyeti olanlar* yokarıda zikredilen *sıhhî tedbirleri* kemali dikkatle *takip* etmelidirler. İntihap edilecek meslek vücudun kuvvet ve kudretine göre olmalıdır. *Teneffüs borularını hassas olanlar, sür'atle nezle ve bronşit hastalığına duçar oluverenler* kendilerini gayet iyi muhafaza etmelidirler. Bunlar için *tozlu, buharlı*

havada çalışmak, ziya girmez, hava almaz odalarda ve dükkânlarda oturmak muvafık değildir. Bu gibi zaif olan eşhas her zaman vereme maruz olduklarını düşünmelidirler.

Veremlilere

bir kaç nasihat

Bir hastada verem alâmetleri görürse o şahsın takip edeceği bazı kaideler vardır ki bunların mutlaka bilinmesi iktiza eder.

Uzun süren öksürükler, dermansızlık, iştahsızlık, hemen çabuk yorulmak, zâfiyet, akşamları derece hararetin yükselmesi, geceleri terlemek gibi haller veremi gösterir bazı alâmetlerdir. Şu zikredilen âraz bir hastada varsa o şahıs hemen bir doktora müracaat etmelidir. Ve en ziyade doktorun verdiği sıhhî

nasihatleri tutmalıdır. *Sıhhi kaidelere riayet, veremli bir hasta için ilâçlardan binkat daha faideli*dir. Bu hastaların iki mühim vazifesi vardır. Biri *kendini tedavi ettirerek süratle bu marazdan kurtulmak*, diğeri de *başkalarına bu hastalığın sirayetine sebep olmamaktır*.

Ne kadar süratle doktora müracaat olunursa o nisbette tedavide muvafakiyet vardır. *Tedavinin en mühim kısmı sıhhi tedbirlerdir*. Şehirlerin gürültüsünden uzak bir yerde âsude yaşamak, iyi hava teneffüs etmek, istirahat eylemek ve mugaddi yemekler ile karnını doyurmak veremin en kat'î tedavi vasıtasıdır. *Verilen ilâçların cümlesi ikinci derecede kalır*. Ve bir çoklarının te'siri yukarıda bahsedilen sıhhi tedbirlere yardım etmekten ibarettir.

Hastalığı başkalarına bulaştır-

mamak için öteye beriye tükürmemeli. Cebinde bir tükürük hokkası bulandırarak bunun içine tükürmek lâzımdır.

Verem

Küçük levha

VEREM, BEŞFRİYETİ TAHRİP EDEN SARI HASTALIKLARIN EN MÜTHİŞLERİNDEN BİRİDİR.

Verem mikrobu bir adamın vücuduna ekseriyetle burun ve ağızdan girer. Veremli bir kimsenin tükürüğünde pek fazla mikrop bulunur. Böyle bir hasta söz söyler ve öksürürken ufak tükürük damlaları etrafa dağılır. Bir iki metre yakınında bulunanlar bu mikroplu damlacıkları teneffüs ederek vereme yakalanırlar. Kurumuş veremli balgam, toz ile havalanıp teneffüs edenlere bulaşır.

Verem mikropları çocuklara yerlerde yuvarlanırken, yahut pis ellerini ağızlarına, burunlarına götürürken, tırnaklarını yer iken de geçer. Başkalarının kullandığı oyuncakları ağ-

zına almak, bardaklarından su içmek, kaşık-
larile yemek yimek dahi veremin sirayetine
sebep olabilir.

Verem, hayvanlarda, hususile ineklerde
pek çoktur. Böyle hastalıklı hayvanların sütle-
ri kaynatılmadan içilirse verem intikal eder.

Veremliler başkalarını öpmemelidir-
ler. Veremli anneler çocuklarına süt
vermemeli ve bakmamalıdır. Bardak-
ları ve kapları ayrı olmalıdır,

Frengi

Frengili bir yara ile temasta bulunduktan 15-20 gün sonra ilk frengi yarası çıkar. Ve nereye mikroplar girmiş ise orada zuhur eder.

Bu yara evvelâ ufak bir sivilceye benzer. Yavaş yavaş büyür. Üzerinde bulunan kabuk düşer. Rengi mor kırmızıdır. Üzerinde cerahat yoktur. İki parmak arasına alınarak muayene olundukta alt kısmı katıdır.

Bu yara dört beş haftada kapanır ise de bu müddet zarfında mikroplar bütün vücudu istilâ etmeğe başlar.

Evvelâ yaranın yanında bulunan bezler şişer. Bunlar lâstik gibi katıdır ve acımaz. İlk sivilcenin zuhurundan

50-60 gün sonra vücudün her tarafında *kırmızı lekeler* görülür. Tedavi edilmezse bunlar bir kaç hafta kalır.

Bu lekeler ile frenginin ikinci devri başlar.

Bu devirde *ağızda, boğazda, makatte* yaralar peyda olur. Tedavi olunmadığı takdirde hastalık yalnız bunlarla kalmaz. *Bedenin her tarafında ufak ve büyük bir çok yaralar çıkar.* Geceleri hastanın başı ağrır, kemikleri sızlar ve saçları dökülür.

Frenginin vücudu istilâ eden *İkinci devrinden sonra seneler geçse bile hastalık zail olmamıştır.* Mikroplar vücudün bir tarafında saklanıp kalır. Aradan üç dört sene mürur edince *frenginin üçüncü devri başlar.* Bu devirde *ciltte büyük çibanlar zuhur eder.* Hastanın kemikleri şişer, burun delikleri harap olup düşer. Yüzü çirkin bir manzara arzeder. Gözü dahi hastalığa duçar kılarak hasta *kör* olur.

Bu devirde maraz yalnız ciltte kal-

mağ. *Kalp, kan damarları, karaciğer* gibi insanın en nazik âzalarında dahi tahribat yapabilir.

Üçüncü devir yaraları on beş, yirmi, hatta otuz sene sonra bile çıkar.

Frenginin tahribatı yalnız bununla da kalmaz. Evvelce esbabı gayri malûm olan *bir çok asabî hastalıkların da frengi tesirile husule geldiği tamamile tebeyyün etmiştir.* Hususile *frengi mikropları beyine yerleşüp tahribat icrasına başladıkları zaman hastalar tecennün ederler.* Frengiden husule gelen bu deliliğin şifası yoktur. *Ve sonu ölümdür.* Frengi mikropları yalnız dimağı tahrip etmez, nühai şevkîye, yani *murdar iliğe de hücum ederler.* O zaman *hastanın ayakları tutmaz olur.* Yürüyemez ve nihayet *Kötürüm olarak vefat eder.*

Frenginin bu tahribatından kurtulmak için *yegâne çare iyi bir tedavidir*. Ancak tedavi sayesinde frengi yaraları süratle kapanabilir, vücudun muhtelif âzalarında tahribat yapmaz. Fakat frengi yaraları kapanınca hastalığın tamamile zail olduğuna hüküm edilmemelidir.

Mikroplar vücudun diğer taraflarında saklanırlar. Ve bir müddet sonra yine zuhur ederek tahribata başlarlar. Bu sebepten *tedaviye uzun müddet devam* etmek lâzımdır. Yalnız tabibin yapacağı tedaviyi ikmal etmek şartile hastalar istikballerini temin etmiş olurlar. Bu hususta ihmalkârlıkta bulunmak kendini büyük bir tehlikeye koymaktır.

Frenginin en büyük sirayet sebebi FUHUŞ tur.

Büyük şehirlerde bulunarak nefislerine galebe çalamıyanlar, *Fahişelerin*

arkasından koşanlar yüzde yüz frengiye duçar olurlar. Sonra ailelerine dahi bu hastalığı verirler. Fakat Frengi yalnız şahsı bizar etmez, asıl nesle savlet eder. Vücudun her tarafına yayılan frengi yılanları anasının rahminde bulunan cenine geçer. Daha validesinin karnında bulunan bu biçareyi hasta eder. Ekseriyetle frengili kadınların çocukları düşer. Dokuz ayı doldurup dünyaya gelseler bile vücutlarında bir çok yaralar vardır. Cılız ve sıska olurlar. Daha bir kaç yaşında iken ölürlər. Veyahut ömürlerinin sonuna kadar bu hastalığın te'sirinde kalırlar.

Bu sebepten fuhuştan tevakkî ediniz. Fena kadınlarla münasebatta bulunmayınız ve bir kaç dakikalık zevkiniz için hayatınızı, ailenizin ve evlâdınızın hayatını tehlikeye koymayınız!

Eğer nefsinize mağlup olarak böyle fena kadınlarla münasebette bulunmak cehaletini yaparsanız *binde bir nisbetinde Süblimeli su* ile mükemmelen kadına temas eden mahallerinizi yıkayınız. Veya münasebatta bulunmazdan evvel ve yahut sonra bu mahalleri *üçte bir nisbetinde Kalomel pomadası* ile mükemmelen uğunuz. Frengiye duçar olanlar kendisinde hastalık emmaresi his eder etmez vakit geçirmeden mütehassıs bir doktora koşmalıdırlar. *Ve bu hastalığın gayet sarî olduğunu bilmelidirler.* Frengi yarasına temas vaki olursa bu yaradaki *mikroplar temas eden sağlam bir şahsa geçer.* Bu sebeple *frengiye duçar olanlar münasebatı cinsiyede bulunmamalıdır.* Bunlar zevcelerini ve çocuklarını öpmemelidirler. Yediklerini ayrı kapta yemeli ve kendilerine su içmek için ayrıca bardak tedarik etmelidirler.

Yaralar zail olsa bile *tedavi ikmal edilmeyince tehlike bakidir*. Ancak tedavinin ikmalinden sonra bunlar zevcelerile münasebatı cinsiyede bulunabilirler. *Çocuk yapmak için ise gayet iyi tedavi olunmak ve hastalığı aldığı zamandan itibaren dört sene geçmek lâzımdır. Bekâr olanlar tedaviyi ikmal edüp tabibin müsaadesini almaksızın izdivaç etmemelidirler.*

Frengi tedavisi

Frengi hastalığı kabili tedavidir. Ve hatta kabili şifadır.

Kabili tedavidir. Zira frengiye karşı kullandığımız devalar ile her hangi devrinde olursa olsun frengi yaralarını kapatmak ve kurutmak mümkündür.

Kabili şifadır. Zira ilk zuhurunda tedaviye başlanırsa vücade dahil olan bilcümle frengi mikroplarını öldürmek

ve bu suretle tamamilen hastalığı izale etmek kabil olabilir.

Fakat frengiyi hakkile tedavi etmek ve hastayı bu dertten kurtarmak için *Frenginin ilk yarası çıkar çıkmaz tedaviye başlamak icap eder.* Bu sebeple hastalar kendilerinde şüpheli bir yara görür görmez doktora müracaat etmelidirler. Nekadar işe erken başlanırsa o nisbette frengiyi tamamilen eyi etmek, kökünden kesmek kabil olabilir.

Bu hastalığın tedavisi için elimizde bulunan ilâçlar gayet müessirdir. *Civa* ve yeni keşfedilen *Neosalvarsan* frengi mikroplarını telef eder ve hastalık ilerlemiş ise bütün mikropların telef edilmesi, vücudün temizlenmesi kabil olâbilir. Lâkin *ikinci devre başlamış* ise o zaman *mikroplar tamamilen bedene dağılmışlar*, vücudün derin noktalarında birer yuva bulup yerleşmişler.

dir. Bu halde frengiyi tedavi etmek biraz müşkülleşir. Hastalar bıkmayup usanmayup tabip tarafın kendilerine irae edilen tedaviyi takip etmelidirler. Ancak bu suretle bu muzır hastalıktan kurtulmaları kabil olabilir. *Frengi tedavisi uzundur.* Tedavi esnasında ve tedavi bittikten sonra dahi hasta müteaddit def'a kanını muayene ettirmeli ve marazın zail olup olmadığını anlamalıdır. Frengi tedavisi hastalığın devrine ve hastanın vücudüne göre tahavvül eder. Sağlam ve kuvvetli bir vücudün göreceği tedavi ile zaif bir hastanın takip edeceği tedavi başkadır. Bu sebepten hastalar eyi bir mütehassis tabibin tayin edeceği sureti tedaviyi tamamile takip etmelidirler.

Frengi

(Küçük levha)

Sarı ve zührevî hastalıkların en müthişi ve tehlikelisi frengidir.

Frenginin başlıca sebebi sirayeti *Fuhuş*tur. Büyük şehirlerde bulunup ta nefislerine galebe çalamıyanlar, fahişelerin arkasından koşanlar yüzde yüz frengiye yakalanırlar. Sonra ailelerine de bu hastalığı verirler. Frengi yalnız şahsı bizar etmez, asıl nesle savlet eder. Ekseriyetle frengili kadınların çocukları düşer, dokuz ayı doldurup dünyaya gelenler bile cılız ve sıska olurlar. Ve daha birkaç yaşında iken ölürler, veyahut ömürlerinin sonuna kadar bu hastalığın tahtı tesirinde bulunurlar. Gözü kör eden, beyni tahrip ederek hastayı tecennün ettiren, kafa ve burun kemiklerini çürüterek burunun düşmesine sebebiyet veren, insanın en mühim ve nazik azasında müthiş tahribat yapan *frengiden tevakkînin yegâne ve kal'î çaresi nefsine galebe çalarak fuhşa meyl etmemektir.*

Bu sebepten fuhuştan tevakki ediniz. Fena kadınlarla münasebatta bulunmayınız, bir kaç dakikalık zevkiniz için hayatınızı, aileniz ve evlâtlarınızın hayatını tehlikeye koymayınız.

TAM BİR İNSAN

NEFSİNE HAKİM OLANDIR

Yumuşak karha= Yumuşak şankır

Yumuşak karha, zührevî hastalıkların en hafifidir. Bu hastalık dahi temiz olmıyan münasebatı cinsiyeden sonra husule gelir. Âmili "Dukrey basili., tabir edilen bir mikroptur. Bu mikrop-ları havi bir yaraya vücudun bir tarafı temas ederse orada 2-3 gün sonra yumuşak karha zuhur eder. Ev-

velâ üzerinde bir kabuk bulunur. Bu kabuk kalkınca altından derince bir yara çıkar. *Bu yara oyuktur. Gittikçe büyür, ve kenarları tırtıllaşır. Yarının içinden cerahat akar.* Yara parmak arasına alınınca zemini katı olmadığı cihetle *ilk frengi yarısından tefrik için buna yumuşak karha denmiştir.*

Bazan bu yara bütün kadibi kaplar, ve bazı ahvalde ise adeta bıçakla kesilmiş gibi kadibin bir kısmını düşürür. Ekseriyetle kasıkta buluan bezler şişer ve cerahat peyda ederek harice açılırlar. Bazan yumuşak karha ile frengi dahi karışır.

Yumuşak karhanın mikrobi pek saridir. Bu yaraya dokunan el temizlenmeksizin vücudun başka bir tarafına temas ederse orada dahi bir yara peyda olur. Bu sebepten hastalar

ellerini daima yıkamalıdır.

Yumuşak karha iyi tedavi edildiği takdirde 10 - 15 *Gün zarfında zail* olur. Fakat iyi tedavi edilmemiş veya *gangren husule getiren* nevinden ise aylarca sürer ve *alâtı tenasüliyi tahrip eder*. Böyle bir hastalığa duçar olanlar vakit kaybetmiyerek doktora müracaat etmelidirler.

Yumuşak karha

(Küçük levha)

Yumuşak karha zührevî hastalıkların en hafifi olmakla beraber bu da sefahet ve hovardalık alemlerinde dolaşarak kirli kadınlarla temasta bulunan adamlarda zuhur eder. Frengi ve belsoğukluğu gibi bedene girerek bir takım mühim arızalar husule getirmediği halde tedavisine ehemmiyet verilmezse mevzûi tahribat yaparak tenasül uzvunu bıçakla kesilmiş gibi kat'edip münasebatı cinsiyeyi ve fili telkihin icrasını güçleştireceği ve belki iptal edeceği

cihetle nesle dahi tesir ettiğinden her halde ehemmiyetle telâkki edilmeğe lâayık ve fevkalâde sarî bir hastalıktır.

Emrazı zühreviyenin kâffesinden kendisini vikaye etmenin yegâne çaresi cebri nefis ederek fuhşa meyl etmemektir.

TAM BİR İNSAN

NEFSİNE HAKİM OLANDIR.

Belsoğukluğu

Bu hastalık *gayet sarıdır*. Hemen ekseriyetle *münasebatı cinsiye* sebeble geçer. Maraz yalnız alâtı tenasüliyyede kalmaz. *Mesuneye, böbreklere, torbalara* geçiği gibi kadınlarda *rahmi ve yumurtalıkları* hasta eder. Bazen de kana karışır. *Kalp hastalığı*

yapar ve *oynakları şişirerek* hastayı uzun müddet yatakta yatmağa mecbur eder. Bazen *sakat* bırakır. Gözlerde dahi iltihap yapılarak eyi tedavi edilmezse hastayı *kör* eder. *Belsoğukluğu* zan edildiği gibi *ufak bir rahatsızlık olmayıp vahim bir marazdır.*

Belsoğukluğunun fenalığı bundan ibaret kalmaz. Hastayı bu derece iz'aç eden bu maraz *nesli dahi mütezarır eder. Kısırlıkların yüzde ellisi belsoğukluğundan ileri gelir. Bu hastalıktan fevkalâde çekmek lâzımdır.*

Belsoğukluğu ekseriyetle *fahişelerden* alınır. *Fuhşun arkasından koşmak* bu hastalığın birinci sebebidir. *Fahişeler* meyanında ise en ziyade bu hastalık *gizli olanlarda bulunur.* O halde bu müthiş hastalığa tutulmamanın birinci çaresi *fuhşa meyl etmemektir.*

Çapkınlık peşinde koşanların he men cümlesi *belsoğukluğuna* duçar

olurlar. Bunlar bir defa bu hastalığa yakalanmakla kalmazlar. Bir çok def'alar geçirirler. Ekserisinde eyi tedavi edilemezse *idrâr yolu darlığı* kalır ki ömürlerinin sonuna kadar bundan kurtulamazlar. Şayet bir genç nefesine mağlup olarak fuhuş yoluna sapmağa mecbur kalırsa bu hastalığa tutulmamak için mutlaka bir muhafaza vasıtası (kaput) kullanmalı veyahut mü-nasebatı cinsiyede bulunur bulunmaz $\frac{1}{1000}$ binde bir *Süblümeli su* ile mükem-melen yıkanmalı ve idrar yolunun ağzına $\frac{1}{10}$ onda bir nisbetinde *Protargol* mah-lûlünden bir kaç damla damlatmalıdır.

Hastalığa tutulanlar tamamile şifa-yap oluncıya kadar *hiç bir kadınla, hususile Evli iseler zavcelerile mü-nasebatı cinsiyede bulunmamalıdır-lar.*

Her aptes bozduktan sonra temiz-

çe elleri yıkamalı ve zaman kaybetmeksizin bir ciddî tabibe kendilerini tedavi ettirmelidirler.

Belsoğokluğu

(Küçük levha)

Bu hastalık gayet sarî olup ekseriyetle münasebatı cinsiye sebebile geçer.

Bu maraz yalnız alâtı tenasüliyede kalmaz. Mesaneyeye, böbreklere, torbalara geçtiği gibi bazen kana karışarak tedavisi gayri kabil ve mevt ile hitam bulan kalp hastalıklarını intaç eder. Oynakları da şişirerek hastayı şiddetli evca' ile muztarip edip hareket etmeksizin uzun müddet yatakta kalmağa mecbur ve bazan dahi mafsâl iltisakını mucip olarak ömrünün sonuna kadar sakat bırakır. Gözlerde husule getirdiği iltihap dolayısıyla eyi tedavi edilmezse hastayı kör eden bu maraz zannedildiği kadar basit bir hastalık olmayıp gayet vahimdir. Belsoğokluğu nesli dahi mütezarrır eder. Kısırlıkların yüzde ellisi bu hastalıktan ileri gelir. Sefahet alemlerin-

de dolaşan gençlerin hemen kâffesi belsoğukluğuna duçar olurlar. Bir kaç def'a bu hastalığa duçar olanlarda idraryolu darlığı hasıl olur ki ömürlerinin sonuna kadar kurtulamazlar.

Bu hastalığa duçar olmamanın yegâne ve kat'î çaresi nefsine galebe çalarak fahişelerle temasta bulunmamaktır.

TAM BİR İNSAN

NEFSİNE HÂKİM OLANDIR.

Sıtma (*Malaria*)

Sıtma, memleketimizin birçok yerlerinde bulunur. Hususile *münbit ve mahsuldar ve sulak arazide Sıtma pek çoktur.* Rumeli ve Anadolunun pek çok yerlerinde sıtma vardır. *Bu hastalık köylünün bir belâsıdır. Biçareyi işinden alıkor. Kuvvetten düşürür. Sıska ve zaif kılar. Çoluğu,*

çocuğu sıtmaya tutularak daha tamamiyle neşvünema bulmadan cılız kalırlar. Veyahut küçük yaşta ölürlər. Memleketimizi ve ahalimizi kemiren hastalıkların en mühimlerinden birisi de sıtma dır.

Sıtma, *Hematozoer* tabir edilen ve *hastaların kanında* bulunan bir *tufeyl* tesirile husule gelir. Bu mikrop kanın *küreyvatı hamrası* içinde bulunur. Orada tekessür eder ve *küreyvatı hamrayı tahrip ederler*. Malarya mikrop-ları kan içinde uzun müddet yaşayıp ürerler. *Hematozoerler küreyvatı hamrayı tahrip edip kana döküldükleri zaman hastada sıtma nöbeti husule gelir*. Aynı zamanda kanla beraber *karaciğer, dalak, ve hatta beyine dahi girerler*. Bazen *beynin ufak şiryanlarını (damarlarını) bile tıkarlar*. Nöbet geldiği zaman evvelâ hasta *üşür, titrer, elleri ayakları morlaşır, hasta*

nın bütün vücudu ateşler içinde yanar. Bu ateş nöbeti geçince hasta terler. Ve hararet düşerek hasta ayılır. *Bir nöbet 6 - 8 saat sürer.* Nöbetler *bazen her gün gelir.* Bu hal sıcak memleketler sıtmasında görülür. *Bazen her üç günde bir gelir ki buna üç günde bir gelen sıtma; bazen her dördüncü gün gelir ki buna da dört günde bir gelen sıtma denir.* *Bazen nöbetler birbirine karışır.* Ve hararet günlerce pek hafif surette inerek devam eder. *Sıtma nöbetinden sonra hastada bir zâf kalır.* Eğer *sıtma uzun müddet devam ederse* bu gibi hastaların *dalakları şişer* ve kendilerinde *kan zâfı görülür.* Sıtma-ya tutulan bir adam takatsizdir. İşine gücüne gidemez. Nöbet gelmiyen zamanlarda bile kendisinden faide beklenmez. *Sıtma hastalığı hava ile ve su ile geçmez. Bataklık yerlerden bir gazın intişarile Sıtma husule gelmez.*

Mutlaka hastanın kanında bulunan bir mikrop, bir vasıta ile sağlam bir adama nakledilmelidir. Bu vasıta dahi sivrisinekler dir.

Sivrisinekler meyanında *Anofel* tabir edilen bir nev'i vardır ki ancak bunlar sıtmayı naklederler. *Bunların dişileri hastanın kanını emerler.* Ve bu suretle kanda bulunan birçok *Hematozoerleri yutarlar.* Sıtma mikropları, bunların midelerinde neşvünema bulur. Tekessür eder, Ve sonra lenfa damarları vasıtasile sineğin salya bezlerine geçerler. *Bu sinekler bir sağlam adamı ısırdukları zaman doğrudan doğruya bu adama mikropları aşırlarlar.* Sıtmaya karşı gayet güzel bir ilâç vardır, *Sulfato* tabir edilen **Kinin** dir. Kinin uzun müddet alındığı takdirde sıtmayı eyi eder. Bundan başka kinin bir sıtmalı mahalde hergün 30 - 35 santigram alınırsa sıtmanın gelmesine de mani olur. Bir kimse-

yi sıtma tutar tutmaz kinin yutmalıdır. *Kinin almakla beraber sivrisineklerden korunmak ta lâzımdır.* Oturulan ve yatılan odalarda sivrisinekle-
rin şerrinden korunmak için *pençere ve kapıları tel örgü ile setretmek icap eder.* Sivrisineklerin husulünü mucip olan mahaller bataklık arazi olduğu için *bataklıklar kurutulursa sivrisinekler kalmaz.* Sivrisinekler kalmayınca sıtmayı nakledecek vasıta dahi ortadan kalkacağı cihetle sıtmadan kurtulmak kabildir. Bundan başka bataklık arazi mezruat için en faideli ve en elverişli arazidir. Köylüler bu gibi yerlerden pek çok istifade ederlar. Herkes sıtmanın ne olduğunu bilip korunmağa ve kendini bu marazdan muhafaza etmeğe çalışmalıdır.

Sıtmadan kurtulmak memleketin kuvvetini ve servetini tezyit eder.

Sıtma

(Küçük levha)

SITMA, MEMLEKETİN NÜFUSU ÜZERİNE MÜHİM TESİR İCRA EDEN HASTALIKLARDANDIR.

Sıtma hastalığı köylünün bir belâsıdır. Biçareyi isinden alıkor, kuvvetten düşürür, zayıf ve sıksa kılar. Çoluğu çocuğu sıtmaya tutularak daha tamamilen neşvünema bulmadan cılız kalırlar veyahut küçük yaşta ölürler. Sıtma nöbetinden sonra hastada bir dermansızlık kalır. Nöbet gelmiyen zamanlarda bile kendilerinden faide beklenmez. Sıtmanın bir adamdan başka bir adama geçmesine sivrisinekler sebep olduğu için, bunlardan korunmak lâzımdır. Sivrisineklerin husulünü mucip olan mahaller bataklık arazi olduğu için bataklıklar kurutulursa sivrisinekler kalmaz ve sıtmayı nakleden vasıta ortadan kalkacağı c hetle sıtmadan eser kalmaz.

Sıtmanın herkes ne olduğunu bilip korunmağa ve kendini bu marazdan muhafaza etmeğe çalışmalıdır.

Sıtmanın ilâcı KİNİN dir.

Çiçek hastalığı

İnsaniyeti en çok mutazarrır eden fakat hali hazırda önüne geçilmesi ka-
bil olan sarî hastalıklardan birisi de
Çiçek tir. *İki asır* mukaddem *insanla-
rın* hemen *yüzde doksan beşi çiçek
bozuğu* idi. Çiçek salgınları zubur et-
tiği seneler *umumî vefiyatın dörtte
birini çiçek* teşkil ediyordu. *Aşı saye-
sinde* bu nisbet tamamilen değişmiş ve
hali hazırda *çiçek bozuğu* adamlara
tesadüf eylemek *nadir* bir vak'a halini
almıştır.

Çiçek hastalığının amili vücade da-
hil olduktan *10 - 13 gün sonra* şiddetli
titreme, yüksek dereceli hararet, baş ve
bel ağrıları ile hastalık *başlar*. Bunu
takip eden *bir iki gün zarfında karın-
da ve fahizde kırmızı lekeler* görü-

lür. Üçüncü veya dördüncü gün çiçek kabarcıkları başgösterir ve hararet düşer. Evvelâ başta ve yüzde, sonra sırt, kol ve bacaklarda çiçek kabarcıkları çıkar. Yedinci günü kabarcıkların içinde su toplanır. Dokuzuncu gün kabarcıkların içi cerahata tahavvül eder. On iki on üçüncü günü bu kabarcıklar yarılaraq içinden cerahat akar. Dört hafta sonra yaralar üzerinde teşekkül eden kabuklar dahi düşerek yerinde sathî ve üzerinde kalbur gibi delikli nedbeler kalır. Çiçek, aşılammamış insanlarda yüzde 10 - 15 nisbetinde mevti mucip olur. Fakat bu hastalığın tehlikesi yalnız ölmekle kalmaz. Bazen gözü kör eder. Bazen dahi hastanın kulağı sağır olur.

Çiçek nasıl sirayet eder?

Bu marazın mikrobunu şimdiye ka-

dar malûm değildir. Fakat çiçek çok kolay sirayet eder. Marazın menbaı hastalardır. Mikroplar hastanın yaralarından sızan cerahatinde, hasta öksürdüğü zaman ağzından ve boğazından çıkan balgamında bulunur. Teneffüs ile sağlam bir adam bu mikropları alır. Çiçek sirayeti ekseriyetle teneffüs tarikile vukua gelmektedir. Hastalar öksürdükleri takdirde yanlarında bulunanlara da marazı intikal ettirirler. Çiçeğin mikropları kuruluğa karşı gayet mukavimdirler. Hastanın yatağında, yorganında, çamaşırlarında bu mikroplar kalır. Bunlara temas eden aşısız eşhas çiçeğe yakalanır.

ÇİÇEK AŞISI:

Bu müthiş hastalıktan tevakkî çaresi bulunmuştur. İskoçyalı bir tabip, ineklerin sütünü sağanlarda çiçeğe kar-

şı bir muafiyet mevcut olduğunu müşahede etmişti. Bu adamların ellerinde ekseriyetle bazı yaralar görüyor. İneklerin memelerinde çıkan bakariye hayvanatı çiçeğinin, hastaların ellerine temas etmesile bu yaralar hasıl oluyor idi. Bu müşahede üzerine bakariye hayvanatında zuhur eden çiçeklerden insanları aşılamağa başlamışlar ve bu suretle *çiçeğe karşı hakikî bir muafiyet elde etmek kabil* olduğu görülmüştür.

Çiçek aşısı sağlam danalardan alınır. Bir miktar gliserin ile karıştırıldıktan sonra tüplere taksim olunur. Taze mayalar iyi tutar. Aşı tuttuğu zaman beş altı gün zarfında içi cerahat dolu bir kabarcık teşekkül eder. Bu kabarcık on on iki gün zarfında tamamen iyi olur. Yalnız bir iki gün hastayı kırar, fakat rahatsız etmez. İşte bu

kabarcığı çıkardıktan sonra *aşılana* zatte çiçeğe karşı bir muafiyet hasıl olur. Bazı muafiyet 5 - 7 sene kadar devam eder. **Kanun herkesi beş sene de bir aşı yaptıрмаğa mecbur tutmaktadır.**

Aşının asla mazarratı yoktur. Aşı, çiçek gibi müthiş bir hastalığa karşı elimizde gayet kıymetli bir vasıtaadır.

Çiçek

(Küçük levha)

Vaktile müthiş salgınlarile beşeriyeti en çok mutazarrır eden, fakat hali hazırda önüne geçilmesi kabil olan sarî hastalıklardan biri de çiçektir.

Bu marazın mikrobi şimdiye kadar malûm değildir. Fakat çiçek çok kolay sirayet eder. Sirayetin menba ve vasıtası hastalardır. Mikroplar hastanın yaralarından sızan cerahatinde, hasta öksürdüğü zaman ağzından ve boğazından çıkan balgamında bulunur. Teneffüs ile sağlam bir adam bu mikropları alır. Çiçeğin

sirayeti ekseriyetle teneffüs tarikile vukua gelmektedir. Hastalar öksürdükleri takdirde yanlarında bulunalara marazı intikal ettirirler. Çiçeğin mikropları kuruluğa karşı gayet mukavimdirler. Hastanın yatağında, yorganında, çamaşırında bu mikroplar uzun müddet kalır. Bunlara temas eden aşısız eşhas çiçeğe yakalanır. Bu müthiş hastalıktan tevakkî çaresi bulunmuştur. Buna karşı bir aşı keşf edilmiştir ki te'siri gayet kat'îdir. Basit bir aşı ameliyesiyle aşılanan kimseyi sureti katiyede çiçeğe yakalanmaktan men eder.

Aşının asla mazarratı yoktur. Her zaman ve her vakit aşı yapılır. Aşı, çiçek gibi müthiş bir hastalığa karşı elimizde gayet kıymetli sakınma vasıtasıdır.

Çocuklarınızı hemen aşılatınız.

İçki belâsı

İçki, beşeriyet için bir afettir.

Bedeni tahrip eden, sihhati ihlâl, aklâkı ifsat ettiği gibi bütün bir ailenin

mahvü harabîsine sebebiyet verir. Böyle aileden doğan çocuk da, ispirtonun tenasül hüceyrelerine te'sir etmesi hasebile, nahif ve zaif olarak dünyaya gelir.

İçki, insaniyet için bir felâkettir.

Az miktarda alınan *ispirto* iştahayı artırır. Biraz şevk ve neş'e bahşeder. Fakat *miktarı biraz artırılsa* ispirtonun mide üzerine olan tesiri tezayüt eder. *Midenin iç yüzü iltihaba duçar olur.* Kan o mahallere hucum eder. Muhatî bir madde toplanır. Hususile *uzun müddet* içki istimal etmek *midenin tamamile bozulmasına* sebebiyet verir.

İçki *dimağ* üzerine tedricen tesir ettikce evvelâ görülen şevk ve neşe yerine bir bataet kaim olur. Sarhoş, fikirlerine hakim değildir. Ağzına ne gelirse söyler. Yaptığını bilmez, başı döner, ve nihayet yatıp sızar. Sabahlayın kalktığı zaman kendisinde bir başağrısı var-

dır. Her tarafı kırık ve kesiktir. Şu bahsettiğimiz hal yalnız bir def'a fazla ispirto kullanıldığı zaman görülen haldir. Halbuki ispirto istimalinde devanı olunursa dimağ bu muzur te'sirler sebebiyle yavaş yavaş ciyadetini kayip eder. Artık muntazaman işlememeğe başlar. Hastanın ahlâkı tamamile bozular.

İspirto aynı zamanda *kalbe, kan damarlarına* icrayı te'sir eder. Kalp yağ bağlar, *kan damarları* ispirtonun te'sirile *tıkanır*. Hatta, kalbin damarları bile tıkanır. Bazen beyin damarlarından biri tıkanı mı hastaya *inme* iner.

Karaciğerde dahi ispirto pek fena te'sirler yapar. Yavaş yavaş karaciğerin hücreleri istihale ederler. Yerine nesci munzam kaim olur. Bu suretle *teşemmuu kebet* tabir edilen hastalık meydana çıkar ki tedavisi ve şifası yoktur. Sonu ölümdür.

bu saydığımız mühim âzalardan başka *böbrek* dahi ispirtonun tesirile bozulur, ve hastada böbrek hastalığı husule gelir.

İspirto bütün âzayı bedene icrayı te'sir eder. Hüceyrat lâyikile çalışamaz. Hastaya yalancı bir şişmanlık gelir ; bu, hakikatte kofluktur.

Ayyaşların çocukları cılızdır. Bir çokları sar'aya duçar olur. Bunların adam oldukları pek nadir görülür.

Ayyaş tamamile ahlâkî hislerini kaybeder. Medeniyet için bir yükten başka bir şey değildir.

İçki kullanmaktan kendinizi olanca kuvvetinizle muhafaza ediniz.

İçki belâsı

İçki beşeriyet için bir afet, insaniyet için bir felâkettir.

Bedeni tahrip, sihhati ihlâl, ahlâkî ifsat

ettiği gibi bütün bir ailenin mahvü harabîsine sebebiyet verir.

İnsaniyetle te'lif kabil olmıyan *her nevi fenalıkların ve cinayetlerin yüzde doksanı hep sarhoşluk yüzünden* zuhur ettiğini zabıta istatistikleriyle teyit etmek mümkün olduğu gibi beşeriyeti kemiren, nesli berbat eden ve gençliğin mahvü inkırazına sebebiyet veren frengi illeti müthişesile belsoğukluğu ve sairenin kâffesi de sarhoşluk esnasında alındığı müsbet bir keyfiyettir

Âzayi bedenimizin en nazik ve mühimlerini müteessir ederek mazarrattan başka hiçbir faide te'min etmiyen bilcümle ispirotolu içkilerin istimalinden olanca kuvvetinizle kendinizi muhafaza ediniz.

TAM BİR İNSAN

NEFSİNE HÂKİM OLANDIR.

Morfin

Morfin, hekimlerin ilâç olarak kullandıkları bir madde olup *keyif için kullanılmaz*. Morfin sarhoşluk tevlit ettiği cihetle bunu kullanan bir çok biçarelerin *alışmalarına sebep olur*. Bunlara *morfinoman* derler. Morfin şiringalarına evvelâ azdan başlanır, git gide miktarı tezyit olunur. Zira zamanla az miktarı te'sir etmemeğe başlar. Nihayet her gün alınan morfin pek azim miktara baliğ olur. *Morfinomanlar* hiç bir zaman *morfinsiz yaşayamazlar*. *Zaiflarlar*. İştahlarını kaybederek daima inkıbazdan muztariptirler. *Kuvvetleri düşer*, nefesleri kokar, *dişleri çürür*, *iğne yapılan yerlerde çıbanlar* zuhur eder. Uykusuzluk ve bahusus daima morfin almağa büyük ihtiyaç his etmesi zavallıları

mütemadî bir işkencede bırakır. Git gide *ahvali ruhiyelerinde tagayyürat* görülür. Düşünceleri zaiflar. Arzuları kuvvetsiz kalır. Hiç *devamlı bir teşebbüste bulunamaz* olurlar. Vücutlarının *her tarafında ağrılar, nefes darlığı, kalp halecanı, titremeler* görülür. Böbrekler hastalanır. İdrarını sökmez olur. *Kadınların âdetleri durur. Yumurtalıkları hastalanır. Çök kerre çocuk düşürürler. Erkekler git gide adem iktidara uğrarlar. Morfinomanlar morfin tedariki için her türlü ah-lâksızlığı irtikâp ederler. İşte bu suretle vücudunu harap edenler pek az bir zamanda başka bir hastalık onları öldürmediği takdirde müfekkiyelerinin kuvvetini zayi edip bunayarak, aptallaşarak, istiska hali alarak ölürler.*

Böyle mükeyyifata müptelâ olanlar iradesi zaif, nefsine hakim olamıyan insanlardır.

Kokain

Kokain beyaz bir tozdur. Bunu hekimler bir çok işlerde hastalara sızısız ameliyat yapmak, bazı mide ağrılarını kesmek için kullanırlar. *Kokain*, münebbih hassasına malik olduğundan bunu *kullananlarda tıpkı tütün, kahve, çay gibi bir itiyat husulünü mucip* olmaktadır.

Böyle tesadüfen *kokaini enfiye gibi buruna bir kerre çekerek alışanlar bir daha bunn pençesinden kendini kurtaramazlar. Kakainoman* denilen ve daima kokaini burnuna çekmeği itiyat eden bu biçareler pek acınacak bir haldedir. *Her gün mutatları olan miktarda kokain almazlarsa büyük bir sıkıntı, asabiyet* altında kalırlar. Koka-in aldıkları zaman ise vücutlerinin se-

faleti ziyadeleşir. Yeniden kokain aldıkları zaman *bir nevi sarhoşluk* geçirirler. Fikirleri bilâ inkıta' faaliyette bulunur. Lâkin bu halde her bir mes'eleyi yolyile düşünemezler. *Daima bir hareket ihtiyacı* his ederler. Bir müddet sonra üzerlerine *bir sükûnet* gelir. *Hayalâtla* zaman geçirmeğe başlarlar. Bu hal de sür'atle geçerek yerine bir kırıklık, bir yorgunluk kaim olur.

Zihinleri yorulmuştur. Hiç bir karar ittihaz edemezler. *Bir iş göremezler, me'yus, mükedder, hiddetli, ak-raba ve dostlarına karşı lâkayt* olurlar. *Kokain tedariki için her türlü ahlâksızlığı irtikâba başlar, çalarlar, dolandırırılar, hatta bazen katle bile teşebbüs ederler.* Temizliği, nezafeti unuturlar. *Hemen her zaman uykusuzdurlar.* Uyudukları zaman ise *kor-kunç rüyalar* görürler. Bunlara çok def'a hakikaten *delilik nöbetleri* gelir. *Timarhaneye koymak lüzumu ha-*

sıl olur. Göz önünde olmayan hayvanat ve eşyayı görmeğe başlarlar. Gürültüler ve bir takım sesler işidirler. Derileri altında kokain tozları varmış gibi bir his duyarlar. Bazen bu kokain yerine böcek, tahtakurusu gibi hayvanat olduğu zannında bulunurlar.

Kokaine itiyat hasıl edenler *süratle zayıflar*. Renkleri atar. *Gözleri çukura kaçar, elleri titrer, gözbebekleri ekseriya büyümüş görünür*. Bir çoklarında *burunzarı delinir*. Hemen *hepsinde ademi iktidar* mevcuttur. *Çocukları, eğer olursa, aptal* olur. Bütün bu hal-ler bu zehri çabuk bırakmakla zail olmadığından *kokainin tehlikesi pek büyüktür*.

Kokaine alışanların bir çoğu timarhaneye gider. Bir kısmı gitgide ahlâksız, sıhhatsız bir halde heyeti içtimaiye için muzur bir uzuv olurlar ve hemen tesadüfen gelen ehemmiyetsiz bir hastalık onları çarçabuk öldürür.

PA19-32